

Naalagaaffimmiit akisussaaffiit sorliit pitsaasumik angerlaanneqarsinnaanerini allattorsimaffimmik imaqartumik Naalakkersuisut nalunaarusiussasut peqquneqarnissaanik Inatsisartunut siunnersuut. Nalunaarusiaq akisussaaffiit angerlaanneqartussat tamarmik immikkut aningaasatigut kingunissaanik imaqassapput taamatullu akisussaaffiit angerlaanneqarnissaannut tigussaasumik piffissalersorlugit. Nalunaarusiaq piareereersimassaaq Inatsisartunullu tunniunneqareersimassalluni UKA2024 nallertinnagu.

(Demokraatit Inatsisartut gruppia)

Naalagaaffimmiit akisussaaffiit ullumikkut ingerlanneqartunut suut piginnaasat pisariaqartinneqassanersut tigussaasumik ersarissarneqarnissaat anguniarlugu Rigsmyndighed aningaasaliinissaa aammalu Namminersorlutik Oqartussat qanimut suleqatigalugit nalunaarusiamik suliaqassasut siunertaralugu Naalakkersuisut Rigsmyndighed attavigissagaat piumaffigineqarnissaat pillugu Inatsisartunut aaliangiiffigisassatu siunnersuut. Nalunaarusiaq piginnaasatigut ineriartortitsinissamut pilersaarummik imaqassaaq, uagut maani Kalaallit Nunaanni akisussaaffiit angerlaannissaannut piginnaasatigut pisariaqartitassatsinnik ersarissaasussanik.

(Demokraatit Inatsisartut gruppia)

Namminersorlutik Oqartussat Naalagaaffillu aningaasatigut inissisimanerat immikkut sammillugu, Namminersorneq pillugu Inatsi kukkunersorneqarnissaa pillugu isumaqatiginninniarnissat aallartinnissaat anguniarlugu, Naalakkersuisut Rigsmyndighed attaveqarnissaat pillugu Inatsisartunut aalajangiiffigisassatut siunnersuut.

(Inatsisartunut Ilaasortaqaq Jens-Frederik Nielsen, Demokraatit)

Oqaaseqaat:

Aalajangiiffissatut siunnersuuteqartunut Siumumiit qujavugut.

Siullermik, Siumumiit pingartippaput tamat oqartussaanerat pitsanngorsartuassallugu. Taamaamat Namminersorluni inatsimmi tullerriaakkatut allatat malillugit *liste 1*-imiittut akisussaaffiit tiginissaanut suliasamik aallartitsivugut, tassalu aqqusinikkut angallannikkut aammalu nalillit pineqartillugit inatsisit nammineq tiginissaanut piareersarnerit. Tassami taakkua inuiaqatigiinnut toqqaannaq sunniuteqarsinnaapput aammalu piffimmi ilisimasaaqarlutut inatsisit eqqartorluarlugit inuiaqatigiit ilaatillugit suliasarivaat.

Tassami tamat oqartussaaneranni nunatsinnut sunniuteqarsinnaasut aammalu toqqaannaq inatsisartunit toqqaannaq akisussaaffigineqartussat tullerriaarlugit nalilersorpagut aammalu suliat annertussusaat naapertorlugit, akisussaaffiit tamakkinngikkaluarlugit aqqjissuussilluta. Tullerriaarinerit Namminersorlutik oqartussat inatsisaat malillugu tulleriaarpagut, pisariaqartitsinerlu naapertorlugu aamma pingaarutillit allat taakkartorsinnaallutigit, soorlu makkua: Passi, inummut, ilaqutariinnermut aammalu kingornussisarnermut inatsisit.

Sakkussanut inatsit, umiartornermut, umiartortunullu inatsisit minnerunngitsumillu nerisassiornermi inatsisit. Tassa tulleriiaakkat ilai taalaarpakka. Sinneri inatsisit soorunami aamma nalilersugassaassapput qaqugu, soorlu nunatsinnut eqqutissanerigit, apeqqutaavormi ilumut inatsisit ilai nunatsinnut qanoq tulluarsagassaannersut aammalu tamat oqartussaanageranut qanoq aaqqiivigisinnaanerigit. Imaanngilarmi suna tamaat nammineq ingerlattariaqaripput, ilaatigummi nunarsuarmioqatigiit ataatsimoorfiini inatsisit isumassarsiffigalugit aammalu suleqatigiinnikkut aqqissuussinnaagatsigit.

Soorlumi Danmark- imi inatsisit amerlanerpaat EU-mi peqqussutinik aqunneqartartut aammalu ilaatigut naalagaaffiup inatsisaanik nalimmassaanissamik imaqartarlutik. Nunarsuarmioqataaneq tassa taamaappoq, nammineq akisussaaffimmik tunniussisinnaalluni, imaanngitsoq nunap allap aalajangissagaa akisussaaffiit suut oqartussaaffigeqqusaannginnerigit. Danmarkimmi taamaasiorpaatigut, assersuutigalugu nunanut allanut, sillimaniarnermullu oqartussaaqqusaatinna, naak tamanna maannakkut pingaarutilerujussuugaluartoq. Paasissutissammi toqqaannarnerusumik pisariaqartittarpagut, nuna alla aqqutigeqqaarnagu aammalu naalakkiisorinagu tamakkiisumik aaliangersinnaaneq Siumumiik anguniarparput.

Ilaana suleqatigiissinnaaqaagut, namminerli Naalagaaffittut akisussaassuseqarluta aammalu inuiaat Kalaallit nammineq akisussaaffiit suut suleqatigiiffiussannersut aaliangersimassavaat aammalu suut nammineq ingerlanneqassannersut aaliangissavaat.

Siumumiit akisussaaffinnik tigusinissamut tulleriiaarineq oqaluuserinissaat pingaartipparput, tassami ataatsimoorfigisariaqarpagut, sunalu oqaluuserinerlugu tamatta nalunagu, taamaammat tulleriiaarinissamut siunnersuut aammalu inuiaat suut piginnaanerit atorfissaqartissaneraat, tamakku qulaajarnissaat isumaqataaffigaarput. Siumumiilli una naqissuserusupparput; Inuiaat Kalaallit tatigivagut, ilinniakkatigut, misilittakkatigut piginnaasagut naammapput, inerisartuassappulli, sunaluunniimmi taamaappoq.

Siumumiit eqqummaariffigaarput Namminersorlutik oqartussat inatsisaat isumaqatigiissutitut sanaajusoq, tassa danskisut *“overenskomst”*. Isumaqatigiissutit piffissami aalangersimasumi nalilersorneqartarput isumaqatigiinniassutigineqartarlutillu, piffissanngorporlu Nunatta alloriaqqinnissaa. Siumumiimmi Namminersorluni oqartussaaneq Naalagaaffinngornissamut alloriaqqiffissatut isingaarput. Tassa imannak isumaqarpoq, Namminersorluni inatsisip nutarterneqarnissaa isumaqataaffiginngilarput, Naalagaaffiuniaruttami Naalagaaffimmut allamut isumaqatigiissuteqassagutta, taassuma nunap inatsiserissaanngilaa, kisiannili traktat-iliussaagut, nammineq naalagaaffittut, naalagaaffiit akornanni atuuttussamik isumaqatigiissutitut.

Namminersorerullutik oqartussat inatsisaata atuunnerani akisussaaffik nunatsinni ingerlanneqaleraangat Naalagaaffiup sipaarutai nunatsinnut nuunneqartarsimapput, maannakkullu akisussaaffiit tigusagut nammineq tamaasa akilersussagigut, naak Naalagaaffiup sipaarutigisussaagaluaaraat. Tamanna pissusissamisoornersoq apeqquserneqarsinnaavoq, tassami naligiimmik Naalagaaffimmi ingerlatsissangaanni siunertaasariaqaraluarpoq nunat tamarmik pitsaasumik aningaasatigut, atugassarisitativullu periarfissallit.

Naalagaaffinngorneq, Namminiilivinneq isumaqaannarpoq uagut nammineq akisussaaffik tigussagipput, qanorlu taassuma aaqquissuunnissaa isumaqatigiissutigalugu. Imaanngitsoq suna tamaat nammineq kisermaallugu ingerlatissagipput. Illersornissammi tungaatigut issittumi inissisimasuusugut aammalu Amerika nunataaniittugut immikkut politikkeqartariaqarpugut Europamut naleqqiulluta. Taamaattumik nunanut allanut aammalu sillimaniarnermut tunngasut Dansk it tunngaviusumik inatsisaani periarfissaanngimmat Naalagaaffinngornissatsinnut sinaakktissat paasiniarnissaat Siumumiit innersuutigissavarput, Namminersorluni inatsit nutarsarnagu, Naalagaaffinngornissarli anguniarlugu Kunneqarfik Danmark attavigineqassasoq. Sinaakkusissaq naammassippat inuiaqatigiit Kalaallit Inuit taasitinneqassapput, Naalagaaffinngornissarlu aqquissiuulluagaq naapertuuttorlu Naalakkersuisut tigussaasumik isumaqatigiinniarsinnaanissaannut pisussaaffilerlugit.

Siumumiik Immikkoortoq 142 aammlau 143 ataatsimiisitaliamut susassaqtumut ingerlateqqikkumavagut.

Immikkoortorli 146 allannguutissatut siunnersuuteqarfigerusupparput. Namminersornermut inatsisip alloriarfiginissaa, imaluunniit allatut pinissaa pillugu, Imm. 146 ilaatigut imatut taasissutissaa oqaaseqarpoq, issuaavunga:

“Namminersorneq pillugu Inatsi kukkunersorneqarnissaa pillugu isumaqatiginninniarnissat aallartinnissat anguniarlugu, Naalakkersuisut Rigsmyndighed attaveqarnissaat pillugu Inatsisartunut aalajangiiffigissatut siunnersuut”

Issuaaneq naavoq. *“Kukkunersorneqarnissaa”*, soorlu dansk-isut taaniarsarissagaanni *“køre med fejl”*, eqqunngitsumik ingerlaniarnek. Immaqa *“Kukkunersiorneqarnissaanik”* oqartoqarniansimansoq, tassa dansk-isut *“revision”*. Kisianni Inatsisit nalinginnaasumik kukkunersiorneqarneq ajormata, nutserneranilu isumaa assigiinngisitaarmat, Siumumiit uani isumaqarpugut naqqiuteqartumik siumullu isiginerusumik ersarissaasoqartariaqartoq, partiit tamarmik imaluunniit Inatsisartuni amerlanerussuteqarluartut isumaqatigisinnaasassaat.

Partiimmi Inatsisartuni amerlanerussuteqarluartut Namminersornermut Inatsimmiit allamut alloriaqqittoqarnissaa, ilai maanna, imaluunniit ilai siunissami ungasissumi, ungasingaatsiartumiluunniit, pissusissamisoortutut isiginnillutik, uagutsituulli arlaatigut alloriansinnaanissamut nalunaaruteqartartut maluginiartarparput. Tassanilu isumaqatiginninniarnissatut anngunneqarnialikkersaassutit qulequttat eqqartorneqartut assigiinngitsuupput, soorlu ilaatigut siunissami Naalagaaffinngornermut, *Free association*, assigisaanulluunniit, allaanerusumilluunniit. Tamakkua ersarissarsinnaanilarlugit, taasissutissami oqaaseq *“isumaqatiginninniarnissat aallartinnissat anguniarlugu, Naalakkersuisut Rigsmyndighed attaveqarnissaat pillugu Inatsisartunut aalajangiiffissatut siunnersuut”* ingerlateqqikkusunnarpoq.

Kisianni, Namminersornerup Inatsisaata avataatigut ilusissaata tullissaa, suussagaluarnerpat, siunissamut ukiorpassuarni aatsaat pissagaluarpalluunniit, piareersarluarnissaq pilersaarluarnissarlu eqqarsaatigalugu, Namminersornermut Inatsimmi Naalakkersuisut Rigsmyndighed-imut isumaqatiginninniarnissat aallartinnissat ersarissaatitut allannguutit Siumumiit taarusunneqarpoq.

Siunissami isikkussamut pitussimangitsumik, kisiannili Namminersornermut inatsisaasup ataani periarfissaq atorlugu ilanngullugu allannguutissatut siunnersuuteqarpugut, imatut:

Namminersornermut inatsimmi periarfissat allassimasut aallaavigalugit Kalaallit Nunaata Naalagaaffinngornissaanut isumaqatiginninniarnissat aallartinnissat anguniarlugu, Naalakkersuisut Rigsmyndighed attaveqarnissat pillugu Inatsisartunut aalajangiiffigisassatut siunnersuut.

Taamaasinermi taava siunissami Namminersornermut Inatsisaasup allatut alloriarfiginissaanut isikkussaq piffissaqarluartumik isumaqatigiinninniassutiginissaa eqqartorneqareersinnaaniassammat.

Naggataatigut imannak oqarusuppunga, inuit taasinissat piareersassaaq, tassami taasissutissaq qanoq ittuussanersorluunnit nalullugu taasisussaanginnatta. Inuiaat Kalaallit partiinik Naalagaaffinngorniartunik taasereernikuupput, taamatullu Naalakkersuisut Inatsisartunit pisinnaatitaaffilerneqassapput ullumikkut.

Siumut sinnerlugu ataatsimiititaliamut innersuussassangorlugu ingerlateqqinniarparput.

Kuno Fencker, Siumut.